

Circle Mirror Transformation

TRISTERO

Creatief bezigzijn voor antihelden

Mia Vaerman
Gezien op 15 maart 2024
CC De Kruisboog, Tienen

Het stuk ‘Circle Mirror Transformation’ van de New Yorkse Annie Baker lijkt de Brusselse compagnie Tristero wel op het lijf geschreven. Bitterzoete karikaturen van kromme mensen in scheve toestanden. Alsof Tristero Tristero speelde. Ons soort humor, dacht ik altijd, maar Baker is er even goed in thuis. Antihelden reageren overal op dezelfde manier. Vijf deelnemers dompelen zich onder in een workshop ‘speltheater voor volwassenen’ en raken daarbij verstrikt in hun eigen zielenroerselen. Met desastreuze gevolgen. De tekst is zo rijk en doorwrocht dat ik de nuances van het stuk pas goed ontdekte na twee keer kijken.

26 MAART 2024

‘Circle Mirror Transformation’ is niet het eerste het beste stuk. Het ging off-Broadway in première in 2009 en won meteen de Obie (het off-Broadway equivalent van een Tony Award) voor Best New American Play in 2010. Annie Baker won in 2014 ook de Pulitzer Price voor een ander stuk, ‘The Flick’.

Deze enscenering begint met een knipoog: Baker situeert het stuk in de polyvalente zaal van een gemeenschapscentrum. In Tienen speelt Tristero in precies zo’n ruimte: ‘Polyvalente zaal’ staat er letterlijk boven de ingang. Vier dorpsgenoten - gespeeld door Leila Benchorf, Julie Delrue, Youri Dirkx en Peter Vandenbempt - nemen deel aan een zomercursus theater, onder leiding van dramadocente Ann Tuts. Zij geeft in hetzelfde centrum al pottenbakken, juwelen maken en speltheater voor jongeren, maar wil nu ook deze cursus voor volwassenen organiseren. Polyvalente leraar ook maar meteen. Omdat er slechts drie intekenen moet haar man als vierde inspringen.

In een zaaltje met grijze gordijnen die kleurloze muren afschermen, staan vier stoelen tegen de muur naast een waterkoeler, een ballet-barre, twee zitballen, wat hoepels, en in de hoek nog meer stoelen op een rolplaat. TL-lampen aan het

plafond, spuuglelijk groen vast tapijt op de vloer. Passe-partout ongezelligheid in een functioneel en goedkoop niemandsland. Dat is het decor voor zes zaterdagen workshopsessies.

Dat gaat bijvoorbeeld zo. Het vijftal ligt op de vloer en begint met tellen - ieder om beurt - om in het hier-en-nu te landen. Als ze met meer eenzelfde nummer luidop zeggen, moeten ze herbeginnen. Na dat startritueel gaan ze aan de slag met simpele oefeningen in spontaneïteit, vertelspelletjes, drama-oefeningen, familieopstellingen. Het is aandoenlijk knullig, maar zo komen ze wel heel wat aan de weet over elkaar. Genoeg om zichzelf, bij wijze van opdracht, na enige sessies voor te stellen als iemand anders in de groep.

Ondanks de positief aangedikte omschrijvingen levert die oefening niet zo'n vrolijk beeld op. De een is net gescheiden, de andere pas verhuisd naar de wijk (ook al na een relatiebreuk), het pubermeisje wil loskomen van thuis, … Als partner van een theatercoach is meedraaien in zo'n wespennest al helemaal riskant. Rollenspellen rond identiteit en persoonlijke ontplooiing blijken veel gevoeliger dan de coach (afwisselend in een oranje, roze of paars pakje) had voorzien. Het loopt al gauw fout.

Tussen de verschillende scènes door klinkt muziek die mee evolueert met de fases in de dramalessen: van muzak-licht tot steeds emotioneler geladen en dringender. Een goede vondst. We zien de deelnemers met elke nieuwe zomerdag van de workshop evolueren. Wie zelf al eens aan zo'n workshops deelnam herkent ongetwijfeld het scenario: hoe je er zonder voorbehoud in mee stapt, op het gênante af. Doorgaans voelt het authentiek aan, maar ondertussen laat je je compleet inpakken door de wollige omgeving. (Iemand al eens een kapstok onder zijn oksel geduwd gekregen op een yogastage? Ik wel. Iemand een doosje pillen in de hand gehad om te kijken of je arm 'vanzelf 'naar boven ging? Zo ja, dan was het goed voor je - dat vertelde je lichaam je immers).

Zes zaterdagen lang zijn de deelnemers tot elkaar veroordeeld: een *huis clos* van gekneusde zielen.

Hier zijn de oefeningen gefocust op jezelf zijn, relaties, jeugdtrauma's, het onderbewuste. Zes zaterdagen lang zijn de deelnemers tot elkaar veroordeeld: een *huis clos* van gekneusde zielen. Onder de hilarische scènes borrelt een brouwsel van falen en gemiste kansen. De creatieve miserie priemt nog het sterkst door bij de cursusleider zelf. Maar Baker laat het daar niet bij: aan het eind volgt een fenomenale scène tussen topspelers Leila Benchorf en Youri Dirkx die de situatie compleet overstijgt. Metatheater in een theaterworkshop.

Tristero veranderde de namen van de personages, en verzon een nieuwe, Vlaamse, dorpsnaam, maar liet de tekst verder ongemoeid. De rechten op het stuk werden door de auteur immers heel strikt bepaald, zowel financieel als (vooral) qua scenografie en tekst. Er mag geen woord aan gewijzigd worden. De cast spreekt alle euhs, ahs en oei's uit die op het blad genoteerd staan. Baker stipuleert zelfs of haar naam op de juiste plek in de juiste grootte op de affiche staat.

Maar die pietepeuterigheid heeft geen vat op het spel. Voor het publiek is het genieten van herkenbaar knullige situaties in herkenbaar ongezellig multifunctionele gemeentezaaltjes. Er gebeurt daar evenveel lelijks als moois. Als via verfrommelde papiertjes ieder van de personages zijn diepste geheim prijs geeft, zitten alle toeschouwers voorovergebogen om die mee te ontdekken.

De originele Engelse versie wordt dezer dagen ook opgevoerd door ATC (American Theatre Company) in het Warehouse Studio Theatre in Brussel). De rijke tekst is een perfect argument voor repertoiretheater: kleine, haast onopvallende details van de personages klinken in de herhaling of herlezing eens zo goed door. De hilarische ontboezemingen werden bij mij de tweede keer van vrolijke kolder omgeturnd naar een milde empathie voor al dat kleinmenselijk falen. We worstelen toch allemaal met onzekerheid die we proberen te bekampen met coaches die het zelf ook niet weten?